

Poslední přání

Jan Sítař (2. místo ve II. kategorii)

... tímto Vás, moji drazí, naposledy žádám o laskavost. Dejte můj popel do přesýpacích hodin...

Otec si na nose narovnal brýle a nedůvěřivě hleděl na řádky, které před chvílí nahlas přečetl. Matka ustala ve vzlykání a oči jí kmitaly mezi jejím mužem držícím ten podivný vzkaz a Babičkou, která se po vyslechnutí posledního přání svého manžela nezadržitelně rozplakala. Syn, asi dvacetiletý, protáhl obličej a poprvé za osm dní se zatvářil alespoň trochu zúčastněně.

Dědeček tušil, že tím, co napíše na čtvrtku losinského papíru, své příbuzné zmate. Neviděl však jiné východisko od té doby, co se setkal se smrtí. Procházel se toho květnového dne rozkvetlým sadem. Jak se jen těšil na jaro! Na ostré pípání sýkor, na drkotání pěnkavek, na monotónní bzučení včel v korunách rozkvetlých stromů, které vůní svých květů vábily lásku zpět do probouzejícího se života. Do tohoto líbezného světa se rok co rok zamilovával se školáckou upřímností.

Zastavil se a paprsky slunce mu tančily po vráscitém čele. A v ten okamžik se kolem bílých kvítků třešně protáhla smrt a zůstala stát starci tváří v tvář. Hleděla na něho mlčky a neoddiskutovatelně a pak se znovu rozletěla přes zelenající se louku někam daleko. Starý pán se rozplakal. Ne strachem, ale lítostí nad tím, že už neprožije další jaro, nad tím, že neprožije řadu věcí, které by ještě zažít chtěl. A protože to měl v povaze, počalo se jeho zoufalství měnit ve vzdor.

Seděl v mladé trávě a přemýšlel, jak by smrt, o které věděl, že ho zanedlouho opět navštíví, ale tentokrát již neodejde sama, porazil. A když tak uvažoval, jakými silami smrt vládne, uvědomil si, že její nejmocnější schopností je odměřovat čas. A náhle ho napadla myšlenka tak smělá a tak nadějná, že jí ponejprve odmítl uvěřit. „Vždyť se můžeš stát časem, jedinou věcí na světě, které bude smrti vždy zapotřebí. Tvá tělesná schránka splyne s věčností a bude na věky ostatnímu světu odpočítávat vteřiny, minuty, hodiny a roky a nikdy v tom neustane, neboť čas plyne stále vpřed. Až tě smrt zahubí, nevědomky tě učiní nesmrtelným a pro ni samotnou nepostradatelným.“

Tak seděl v trávě uprostřed rodícího se života a těšil se na nekonečno, které se před ním rozprostíralo.

Aby svůj plán uvedl v život, koupil ve starožitnictví přesýpací hodiny ve zdobně vyřezávaném stojanu z lipového dřeva. Doma z nich vysypal písek a schoval je do skříňky s osobními věcmi. O dva dny později k nim přidal obálku s lístkem, na kterém svým drahým sděloval, kterak naložit s jeho ostatky. Ani ne za měsíc zemřel.

„Do přesýpacích hodin?“ promluvil Otec jako první. „Vy o tom něco víte?“ zeptal se směrem k manželce a tchýni. Babička se ještě více rozplakala, Matka probodla Otce zlobným pohledem a začala hladit stařenku po ramenou. Opět nastalo těsné ticho občas přerušené Babiččinými vzlyky, ačkoliv ta se je s veškerou silou snažila zadusit v hrdle.

„Co to je za hloupost? To přece nejde,“ začala potichu Babička, když se trochu uklidnila. „To nemohl myslet vážně. Vždyť tohle mi přece nemůže udělat. Ne, to rozhodně nepřipustím, aby...“

Matka jí vpadla do řeči: „Sama bych si myslela, že je to nějaký hloupý vtíp. Ale o něčem takovém nikdy nezhertoval. Já... já... já nevím,“ umlkla. Už nechtěla mluvit, protože jakákoliv vysvětlující slova zněla v té zoufalé atmosféře nepatřičně.

„Tak je to dědovo přání. Já vím, je to divný, ale když to tak chtěl... Tak proč to řešíme,“ řekl Syn a hleděl při tom někam za Matku a Babičku, někam z okna do pozdního červnového odpoledne.

„Já nechci, já ho odmítám nasypat do nějakých hodin. Proč si probůh vymyslel zrovna tohle,“ kroučila Babička nesouhlasně hlavou. V pokoji opět nastalo ticho, jen dole pod oknem zpíval kos mollovou písničku vítající červánky, které s sebou přinášel večer.

„Podívejte, zatím se rozhodněte a zítra uvidíme,“ uzavřel rozhovor Otec.

„Měli bychom to udělat,“ neodpustil si ve dveřích Syn. A řekl to tak nahlas, aby měl jistotu, že ho Babička v obývacím pokoji slyší.

Babička seděla sama uprostřed pokoje. Už po osmé byla večer sama. Paprsky zapadajícího slunce, které zapalovaly každý kout obývacího pokoje, a kos, který už osmý večer zpíval stejnou mollovou písničku, umocňovali dojem absolutní prázdnoty.

Seděla v křesle a hleděla ven z okna. Končí jaro. Jabloně shodily svoje okvětní lístky, až zem celá zrůžověla. On miloval jaro. Vždycky se na něj těšil a... bože. Proč mi to jenom udělal? Proč? Nevyčítala mu jen ten hloupý nápad s hodinami, ale i tenhle rozzářený pokoj, toho protivného kosa pod oknem, to, že tady sedí na věky vzdálena tomu, co dosud znala a na co si zvykla. Nešťastná z vězení, kde mříží je věk a žalárníkem samota, mu vyčítala, že zemřel.

Vstala, přešla pokoj a odemkla malou skříňku psacího stolu. Vyndala z ní přesýpací hodiny ve vyřezávaném stojanu z lipového dřeva. Byly černě lakované a po čtyřech sloupcích se vinula réva. Posadila se zpět do křesla a položila hodiny na konferenční stolek. Hleděla mlčky na tu věc, která se teď postavila mezi ni a jejího muže. Věděla, že to není jen pro tento okamžik, ale i pro všechny nastávající chvíle, kdy ona, až přijde její čas, bude uložena někde v hrobě a její manžel bude navěky rotovat v těch dvou skleněných koulích propojených úzkým krkem. Viděla, jak se samota, která jí před osmi dny započala, rozbíhá dopředu a její konec je jen těžko dosažitelný.

Setmělo se. Záře v pokoji už dávno vyhasla. Stará paní nerozsvítila. Stále seděla v křesle a bez hnutí hleděla na siluetu hodin. Dva tmavé stíny zůstaly trčet v šeru pokoje. A vtom vinná réva obtáčeující sloupky hodin začala rašit a bujet a její šlahouny obtáčely sklenice na policích, dobývaly skříň a obrůstaly zdi, až učinily pokoj neprostupným lesem svých stonků a listů. Babička opevněná tou bující změťí zadoufala, že snad sklídí víno, které nebude na jazyku chutnat trpce.

Otec, Matka a Syn ujížděli v automobilu večerní krajinou. Za okny se na okamžik stíny měnily v myšlenky a znovu se rozplývaly, když je automobil bez povšimnutí míjel.

„Stát na polici mezi broušeným sklem a květináčem s orchidejí,“ pravil Otec a upřeně hleděl na vozovku, ozářenou světlomety automobilu.

„Určitě se to nějak vyřeší,“ odvětila Matka, neboť to vypadalo, že na ni Otcova slova naléhají.

„Mně je to úplně jedno, klidně ho nasypme do hodin, ale připadá vám to normální?“

„Ne,... já nevím.“

„Není to normální a je to nezákonné,“ našel Otec pevnou půdu pod nohama.

„Čert vem, co je normální, přál si to a hotovo,“ ozval se ze zadního sedadla Syn.

Matka vzdychla, protože uslyšela svoje slova oděná do odvahy někoho jiného, a řekla: „Babičku to velmi trápí.“

Automobil uháněl tmou dál a můry nalétávaly do světelných kuželů slídících po silnici, neboť si myslely, že tam naleznou svůj cíl.

Matce se nechtělo spát. Nemohla. Večer byl teplý, a tak se na balkoně posadila na starou židli a hleděla do svítícího města. Hodiny, proč právě přesýpací hodiny? Vždy by si byla myslela, že by mu něco takového připadalo nedůstojné. Stát mezi sklenicemi a orchidejí, má pravdu, je to divné. Dnes je skutečně pěkný večer, teplý. Takové večery si pamatovala z dnů letních prázdnin, kdy s otcem a matkou jezdila na dovolenou. To se pak chodili po soumraku projít tmou plnou cvrčků, lákajících svým koncertem netečné hvězdy k tanci. Pěkné teplé letní večery to byly.

Pámelník pod okny domu vydechoval omamnou vůni z bělostných vln svých drobných květů. A ta vůně stoupala, mátla vše živé, opájela chřípí a vracela vzpomínky do skutečnosti.

Matka seděla na balkoně a tiše trpěla, neboť v sobě nenacházela sílu, díky níž by dokázala splnit dědečkovu přání. Ráda, moc ráda by udělala, oč byla žádána. Ale... ne, nehodí se to, vždyť je to skutečně nedůstojné. Mezi sklenicemi a květináčem. Proboha. A pak je tu matka, samozřejmě. Pro ni je to celé tak těžké. Každý den by jí ho ty hodiny připomínaly. Tak nějak divně, ne jako na fotografiích, ale fyzicky. Jako by tam stále byl. Na fotografii se člověk podívá, usměje se a pak si povzdychne nad tím, jak snadné je zapomínat. Kdyby ho pohřbili, matka by se s tím vším jistě vyrovnala mnohem snadněji.

Studem se celá otrásla. Styděla se, protože chtěla, aby matka snadněji zapomněla. I ona sama by ráda zapomněla. Opojná vůně pámelníků osvobodila myšlenky, které byly doposud pevně svazovány. Nechtěla vyplnit otcovo přání, protože nechtěla při pohledu na polici oživovat ty teplé večery cvrčků a hvězd. Srdce by jí z toho puklo.

Jenže hmyz v keřích pod balkonem jejím smutkům nevyhověl a umíněně rozehrál svůj smyčkový menuet. Hvězdy, snad poprvé za celé věky, mu dopřály sluchu. Sestoupily níž k zemi, až splynuly se září města a za dohledu těžké vůně bílých květů tančily s cvrčky a nočními motýly okolo matky sedící na staré židli. A když se ten rej unavil, hvězdy se vrátily na noční oblohu, vrzaví muzikanti ztlumili do pianissima a Matka odešla spát, neboť již bylo pozdě.

Ráno zahnalonoční stíny a vrátilo věcem jejich tvary. Ptáci vítali úsvit a lidé se probouzeli, aniž by věděli, jaká rozhodnutí toho dne učiní.

„Je třeba zajet do krematoria. Já to klidně udělám. Jenže co když se zdržím... hm... to bych to potom nestihla. Ale ne, to se nestává. Určitě to stihnu,“ sdělovala Matka u snídaně a spíše to vypadalo, že nahlas přemýšlí.

„Zajedu tam,“ řekl Otec.

„No já bych to snad zvládla, ale když chceš. Hlavně doma nezapomeň tu plnou moc,“ strachovala se Matka a soustředěně přitom hleděla na krajíc chleba, který si mazala marmeládou.

„Dnes ho přesypeme?“ zeptal se Syn a vynaložil veškeré úsilí, aby svým pohledem co nejdéle setrval na tvářích rodičů.

Otec stáhl nosní dírky, oživil vrásky na čele a usrkl čaje zanořen do němoty. Matka dál soustředěně mazala svůj krajíc. „Včera byl moc teplý večer,“ odpověděla po chvíli.

Nad malou vesnicí pokojně pluly mraky. Otec stál na svahu vápencového kopce a shlížel na tu malou dědinu a okolní pole, která ze všech stran chránila její línou ospalost. Asi měl být v zaměstnání, ale byl tady, na kopci porostlém zelenou trávou a vinnou révou. Zhluboka se nadechl, aby ucítil volnost, kterou sem přišel hledat.

„Přesýpací hodiny,“ kroutil hlavou, když stoupal uzoučkou pěšinou. „Nahoru dolů, nahoru dolů – jak veverka v bubnu.“ Připadalo mu hrozné, že ani po smrti by člověk nenalezl klid, alespoň symbolicky. Zastavil se, aby se ohlédl po špačcích, kteří na něj ze starých hrušní pokřikovali. „Kdybych si měl vybrat, tak bych chtěl ležet tady,“ pomyslel si Otec, neboť ho

krajina slunce, vína a ptáků stále více pohlcovala a on chtěl být na věky součástí tohoto místa, které připomínalo dětství.

Už dlouho se cítil unavený a starší, než ve skutečnosti byl. Zpozoroval, že se často pozastavuje nad krásou věcí, které jsou prosté a všednodenní, a rozhodl se tuto skutečnost tajit, protože mu to připadalo nepatřičné. I teď si se zájmem prohlížel stébla ostřice trčící pevně k nebi, dokonalá ve své jednoduchosti. Záviděl jim jasný směr jejich růstu, onu jednoduchou dokonalost a ten výhled. Ach bože. A krajina mu za ten obdiv děkovala. Listy stromů ve vánku souhlasně přikyvovaly a dávaly najevo, že rozumí. „Hodiny,“ znovu zakroužil hlavou, protože on už místo svého smíření znal.

Hejno špačků slétlo ze stromů a poletovalo Otcí nad hlavou. Když mu ptáci nabídli svoji společnost, bez váhání ji přijal a vznesl se s nimi nad vápencový kopec vonící šalvějí a nechal v trávě závidějící luční koníky, kteří tak vysoko vyskočit neuměli.

Za křiku špačků kroužil nad vinicí a nad starými broskvoňovými sady zarostlými šípem. S úlevou pozoroval, jak ho opouští vše, čemu nevěří, a jak jeho nešťastná únava padá dolů do věčné trávy, která ji svými stébly spoutává.

A když tak letěl nad krajem, vzpomněl si na manželku a na Syna a zaplavila ho ta stejná melancholie, jako když se díval na květ hluchavky nebo do oka strnada. Jen měl strach, že se za ni bude stydět, až přistane zpátky na klikaté pěšině.

„Otec se vrátí okolo druhé,“ řekla Matka Synovi, který se právě chystal odejít z bytu.

„Jen si něco zařídím, stihnu to,“ odpověděl jí Syn a zmáčkl kliku vchodových dveří.

„Moc se mi tam nechce. Nemohu vidět, když se Babička trápí,“ vzdychla Matka. Syn se otočil směrem k ní a zdálo se, že chce něco říct.

„Já nechápu, proč vám to dělá takový problém,“ dodal nakonec a opustil byt, protože odpověď na jeho otázku se v předsíni nenacházela.

Syn se vypravil do města za svými povinnostmi. Nastoupil do tramvaje a nechal se unášet její kolébatou jízdou. Ostatní cestující pokyvovali hlavami do rytmu cesty a Syn se snažil na nic nemyslet, neboť měl pocit, že ostatním nepřísluší pozorovat jeho zadumanou tvář. Na příští zastávce všichni lidé z tramvaje vystoupili, kromě Syna, který zůstal sedět na nepohodlném sedadle. Byl rád, že je sám a že může dovolit svým myšlenkám, aby se k němu vrátily.

Už devátý den ho tížilo vědomí, že život je konečný a on nemá dostatek času k tomu, aby stihnul vše, co mu svět nabízí. Co ho však rmoutilo nejvíce, byla skutečnost, že člověk chce vždy dělat ty věci, jež jsou buď nemožně vzdáleny v budoucnosti nebo které již byly uzamčeny minulostí.

Nevypočitatelné koleje zavedly tramvaj do lesa. Bylo tam pěkně, ale ticho. Sem jsme mohli chodit. Tady jsme mohli mluvit nebo mlčet. Byl rozhořčen svojí neschopností změnit to, co už devět dní změnit nešlo. A tramvaj ho schválně vezla dalšími a dalšími místy, která nutila Syna zlobit se nejen na osud, ale čím dál tím více i na sebe.

Projížděli okolo řeky, kde jim ryby z vody výsměšně mávaly ploutvemi na pozdrav, sady, kde stromy dirigovaly chór smutných pěnic, a znovu městem se zvony, které odbíjely čas, jenž už uplynul. Všechna ta místa byla plná promarněných chvil, které si Syn tak bolestně uvědomoval.

A protože chtěl svoji vinu odčinit, utvrdil se v rozhodnutí, že stůj co stůj dohlédne na to, aby bylo dědovo přání splněno. Viny, smutky a přání ostatních však nevnímal, neboť ani teď nedokázal přítomnosti přiznat její neopakovatelnou důležitost.

Tramvaj zastavila, aby do ní mohli nastoupit cizí lidé. Syn znovu zakázal myšlenkám vstoupit do své mysli. Ale prázdné vědomí, do kterého se snažil upadnout, mu klid nepřineslo. Nemohlo, protože lidské city nejdou utlumit tak snadno jako lidská mysl.

Celá rodina se sešla v obývacím pokoji, který včera večer obrostl vinnou révou. Nikdo tomu nevěnoval přílišnou pozornost. Otec hleděl ven z otevřeného okna, Matka hovořila s Babičkou o počasí a Syn seděl v křesle a tvářil se netrpělivě. Urna s Dědečkovým popelem, kterou Otec vyzvedl z městského krematoria při návratu ze svého tajného výletu na jih, stála na stolku vedle přesýpacích hodin. Krom Syna si ji nikdo z přítomných nijak zvlášť neprohližel.

„Ano, je skutečně krásné počasí,“ vmísil se Otec do hovoru Matky a Babičky, „zvláště na jihu musí být opravdu nádherně. Tak,“ odmlčel se, „jak jste se rozhodla?“ Nastalo ticho ukrývající mnohé lidské bolesti. Babička ho ukončila pokrčením ramen.

„Proč tady za něj rozhodujete. Byla to jeho volba,“ rozkřikl se Syn, až se zelené listy vína začaly ustrašeně trást. „Na to přece nemáte právo.“

„Život koncentrovaný do jedné obrátky,“ řekl Otec, „čtyři minuty, třicet sedm vteřin a všechno je pryč. Takhle to přece nemůže skončit.“ Mluvil klidně, jako by chtěl Synovo rozčilení utišit.

Syn se však uklidnit nedal. „Tak uděláte to, nebo ne?“ Přes veškeré odhodlání, které v sobě našel, mu jeho hlas zněl zoufale. Matka zkameněle hleděla ven z okna a Babička stále krčila rameny, ačkoliv věděla, že na něco takového jí už síly nezbývají.

„Tak tedy?“ ptal se opět Syn, protože chtěl co nejdříve oddálit okamžik, v němž pro svoji vinu zradí své blízké.

Nikdo neodpověděl.

Syn se zvedl z křesla, otevřel urnu a přesypal její obsah do skleněných baněk. Když Babička viděla, jak popel jejího muže padá do černě lakovaných přesýpacích hodin, zavzlykala: „Já v tom hrobě nechci ležet sama.“ Syn ji slyšel a chtěl svoje počínání ukončit, ale bylo již pozdě. Truchlivá nádoba byla prázdná.

„Já se utrápím, když ho tu pokaždé uvidím. Mnohem raději bych, to zní tak hrozně, raději bych zapomněla,“ rozplakala se Matka. Otcí přišlo líto, že se Matka takto trápí a rozhodl se, že i on přizná svoje smutky, aby Matka nebyla ve svém zoufání sama.

„Dnes jsem nebyl v práci, ale na jednom kopci, kde se dalo krásně dýchat. Přestěhujme se tam. Všichni. Společně. Jsem z toho mlčení strašně unavený.“ Na Otcově tváři bylo znát, že ji po mnoha letech zvlaží slzy.

Když Syn uviděl, co vše svým odhodláním čišícím z pichlavých výčitek způsobil, pochopil, že city živých jsou mnohem naléhavější než přání těch, kteří už plakat nemohou. „Já chtěl jen Dědovi vynahradit čas, který jsem mu za života nedopřál. Mně je to tak hrozně líto.“

Vinná réva rostoucí po stěnách pokoje se rozechvěla vzlykotem čtyř nešťastníků, kteří dokázali přetrhnout řetězy zádumčivého ticha, jež je poutaly. A když ty řetězy, které jim nedovolovaly poznat jeden druhého, převali, uvědomili si, že jejich city jsou stejné a že jsou schopni ty druhé pochopit. Podívali se na sebe. Viděli, jak doba zbabělého mlčení odlétá otevřeným oknem z pokoje ven. A v ten okamžik uchopily šlahouny révy přesýpací hodiny, zvedly je vysoko, až tam, kde strop protínal oblohu a otočily s nimi. Dědečkův popel začal navěky propadávat úzkým hrdlem a měřit tak sekundy, minuty, hodiny a životy, protože čas konečně dostal smysl.